

Fantasie

Hoe ver-zin-nen we het?

18 Verzinsels en hersenspelsels
Waarom fantasie van levensbelang is

22 Creatief denken stimuleren
Wat zeggen de hersenen?

24 De helende kracht van fantasie
Creatieve therapie in de praktijk

28 In het spoor van de draak
Verhalen over goed en kwaad

30 Ondernemerschap in de kunst
Tussen creativiteit en productiviteit

34 Jongleren
Jongeren aan het woord

36 Met je gedachten elders
Het nut van dagdromen

38 Opgaan in fantasie
Live action role-playing

40 Wanneer dromen realiteit worden
Van verbeelding naar wetenschap

43 Doordacht
Een verzameling weetjes en tips

Verzinsels en hersenspinsels

Waarom fantasie van levensbelang is

© Shutterstock.com

Verbeeldingskracht vormt een essentieel onderdeel van ons denken en zijn: dankzij onze fantasie kunnen we relativeren, ons in een ander verplaatsen, vergelijken, afwegen en doordenken

De menselijke verbeeldingskracht of fantasie is het vermogen om mentale beelden, ideeën en/of gevoelens op te roepen, zonder dat men die zintuiglijk waarneemt. Zo kan men zich inleven in situaties of gebeurtenissen, of entiteiten bedenken die niet bestaan, die onmogelijk kunnen bestaan of waarvan het bestaan onbewezen is.” Dat lezen we op de online encyclopedie Wikipedia. Een hele mondvol, en dat is precies waarover we het hier gaan hebben.

Anne-Flor Vanmeenen

Lijden, moeilijkheden en tegenslagen behoren integraal tot het leven: mentale uitstappen kunnen helpen om onze draagkracht te vergroten en innerlijke rust te vinden

De wakkere lezer voelt het al meteen: je onderdompelen in 'fantasie', dat kan verdraaid veel kanten uit (en, jawel, dat zullen we ook doen). Vreemd genoeg wordt fantasie behoorlijk vaak eerder minachtend bekeken. De associaties met illusies, waanbeelden, verzinsels en hallucinaties zijn troef. Of het moet gaan om kinderlijke speelsheid, die kan tot een bepaalde leeftijd nog wel door de beugel. Daarna staat de rede op het hoogste schavot.

Het synoniem 'verbeeldingskracht' suggereert gelukkig een ander verhaal. Het vermogen tot verbeelden is wel degelijk een 'kracht'. Stel je eens voor (daar heb je dat verbeelden al): Mode zonder fantasie? Geen poëzie? Niemand meer die nog nieuwe muziek bedenkt. Geen kunst *tout court*. Maar ook: geen inlevingsvermogen, geen relativiseringsvermogen - wat een wereld zou dat zijn?

Beeld je in, zelfs geen wetenschap meer. Of hoe dacht je dat je een nieuw concept visualiseert? Wat een verbeelding moet het gevraagd hebben om zoiets als de fotografie te bedenken. De tijd vangen op papier. Of zo'n zwart gat waarvan we pas recent de beelden hebben? In een reusachtig universum moet je vaak eerst bedenken wat je zoekt, voor je het kan vinden.

Zingevende handvaten

Natuurlijk kunnen we ons nu vrolijk maken over pakweg de theorie van 'ether' als tussenstof om licht te geleiden, maar het was een verdienstelijke poging in zijn tijd. Meer nog, de verbeelding van nieuwe concepten helpt niet alleen de theorie waarvoor ze dienen, maar kan ook bijdragen aan andere ideeën. Denk maar eens aan hoe wij over ons geheugen zijn gaan nadenken sinds de uitvinding van het schrift, de fichebak, de computer ... Vrij onderzoek en verbeeldingskracht, *a winning team*.

En nu we het over belangrijke waarden binnen het vrijzinnig humanisme hebben: is verbeeldingskracht mogelijk niet een van onze grootste vormen van zelfbeschikking? Denk aan hoe zenuwslappende ervaringen zoals pijn kunnen worden gereguleerd met geleide fantasieën. Hoe operaties onder hypnose mogelijk zijn. Hoe we innerlijke rust kunnen vinden, gevangenschap en zelfs folteringen kunnen overleven door mentale uitstappen te maken. Als dát geen vorm van zelfbepaling en vrijheid is.

Maar we hoeven het zelfs niet zo strikt te nemen. Niet alleen door concrete verbeeldingsoefeningen vergroten we onze draagkracht, ook onze onderliggende wereld- en mensbeelden doen hun duit

in het zakje. Zegswijzen als 'zonder wrijving geen glans' of 'stormen maken dat bomen nog dieper wortelen' openbaren een hele wereld aan zingevingskaders. Lijden, moeilijkheden en tegenslagen krijgen er weer zin door; er is een perspectief. Misschien zijn de memes die sociale media overspoelen daarom wel zo populair? Hoeveel mensen hebben er één op hun prikbord hangen om zichzelf moed in te spreken, te relativiseren of te troosten?

Dat is een belangrijke vaststelling, want zeker rond die thema's zijn we erg op zoek naar handvaten en troost. De secularisering heeft veel mooie verdiensten, maar een gevolg is wel dat lijden ineens veel van zijn betekenis verloor. Je wordt er niet door gezuiverd, je krijgt geen extra beloning, het is geen verdiende straf - lijden is gewoon lijden; plompverloren anoniem afzien. Positief is de motivatie die daaruit ontstond om het te temperen: narcose, pijnbestrijding, psychofarmaca, tot zelfs euthanasie. Maar daarmee is het probleem niet weggewerkt; lijden blijft integraal tot het leven behoren. En vraagt dus om zingeving.

Gouden breuklijnen

De verbeeldingen die wij inzetten om ons bestaan en het universum te kaderen, hebben dus verstrekkende gevolgen. Geloof je

Ingrijpende ervaringen laten ons niet altijd ongeschonden achter, maar maken ons eveneens tot wie we zijn: ze vormen en tekenen ons tot een uniek wezen

in iets hogers of niet? Want het vermogen tot transcendentie is evenzeer aan verbeeldingskracht gelinkt. Eigenlijk is dat op zich al een richtinggevend beeld: waarom spreken we over iets 'hogers' en niet over iets 'lagers', 'breders' of 'diepers'? En als je dan gelooft, is 'God' dan een straffer of een liefhebber? Is hij/zij/x een schepper of een soort kosmisch oerprincipe dat daarna alles laat begaan? Met andere woorden, moeten er godsdienstige leefregels gevolgd worden of niet? Kunnen we rechtvaardigheid verwachten of staan we daar zelf voor in? Hebben wij een vrije wil? Overigens niet alleen een pertinente vraag voor gelovigen, maar net zo goed voor wetenschappers en leiders. Heel ons rechtssysteem is er zomaar eventjes op gestoeld. Wat als vrije wil een fantasiebeeld blijkt, zoals 'ether': een interessante werkhypothese, maar bij nader inzien toch gewoon een verkeerde gok? En ons 'zelf', wat moeten we daar eigenlijk mee? Is dat een entiteit, een organisatorisch principe of gewoon een waanbeeld?

De impact van ons vermogen tot verbeelden en voorstellen is fenomenaal. Het bracht taal- en hersenwetenschappers ertoe te besluiten dat metaforen niet zomaar een talige stijlfiguur zijn, maar een denkwijze. Ze sturen wat je (wel en niet) ziet, hóé je het ziet

ook. Laten we bijvoorbeeld eens stilstaan bij verlies. Vroeger moest je rouw 'verwerken', nu spreken we over 'verweven'. Een verschil van 'totaal moeten loslaten' naar 'proberen een plaats in je leven te geven'. Afval verwerk je, vlees verwerk je, maar rouw niet. Dat kan niet en dat móét gelukkig ook niet meer - of toch steeds minder. Theorieën gaven eerst modellen met fasen of stadia. Trede per trede moest je het proces door tot je klaar was. Nu wordt het beeld van bijvoorbeeld een slinger of een roeibootje gebruikt. Je hebt zowel het treuren en stilstaan, als het verdergaan nodig, net zoals twee roeispanten van een bootje - anders draai je in cirkels. En dat gaat behoorlijk rommelig en ongepland, het slingert tussen beide aspecten. Dezelfde ervaringen op een heel andere manier verbeeld. Toch een totaal ander verhaal?

Of wat te denken van kintsugi, een oosters concept dat momenteel veel weerklank vindt. Bij kintsugi worden barsten in vaatwerk met goudlijm hersteld. De breuklijnen worden zo niet weggemoffeld, ze krijgen een eervolle en zorgzame erkenning. Het is een beeld voor het leven: ingrijpende ervaringen laten ons niet altijd ongeschonden achter, maar maken ons eveneens tot wie we zijn; ze vormen en tekenen ons tot een uniek wezen. Over lijden en zingeving

gesproken ... Hoe anders zouden we met onze tegenslagen en verlieservaringen omgaan als we doordrongen waren van een dergelijke levenshouding?

Moreel beraad

Verbeeldingen zijn dus allesbehalve neutraal, ze vormen de spil van onze zingeving op collectief en persoonlijk vlak. Via verhalen, legenden, beeldspraken, zegswijzen structureren en sturen ze hoe wij met de dingen omgaan. Voor de religieuze verhalen is dat duidelijk. De Koran, de Bijbel, de Thora hebben onze westerse cultuur diep beïnvloed. Maar dat geldt ook voor sprookjes, mythen, sagen, of zelfs theaterstukken. Op een bepaalde manier is het toneel toch één grote oefenschool in zelfkennis en morele verkenning? Je vraagt je af wat jij zou doen, je ziet allerlei alternatieve scenario's voor het leven, andere keuzes, andere reacties en hun gevolgen.

Het brengt ons naadloos bij verbeelding als essentiële bouwsteen voor moraliteit. Uiteraard neem je veel waarden en normen over uit je omgeving. Maar je toetst ze wel af en ontwikkelt er nieuwe, of bepaalt een rangschikking tussen verschillende waarden. Door je verbeelding kan je je inleven in de situatie van een ander en de zaken misschien heel anders gaan zien. Door verbeelding kan

Door verbeelding kan je verschillende handelingen in je hoofd uitproberen en hun gevolgen overschouwen: 'moreel beraad' heet zo iets, en het is cruciaal bij onze ontwikkeling als mens

je verschillende handelingen in je hoofd uitproberen en hun gevolgen overschouwen. 'Moreel beraad' heet zo iets dan, en het is cruciaal bij onze ontwikkeling als mens. Des te meer voor vrijzinnig humanisten die hun morele leidraad in het leven opbouwen zonder openbaring of fundamenteel oriënterende geschriften. "The great instrument of moral good is the imagination", stelde de Engelse dichter Percy Bysshe Shelley. Misschien mag onze fantasie nu toch een bank vooruit?

Mogelijk doet bovenstaande een belletje rinkelen? Het befaamde politiek-filosofische gedachte-experiment, 'the veil of ignorance', van de Amerikaanse filosoof John Rawls vertrekt vanuit eenzelfde idee. Volgens hem kan je de juiste regels alleen maar vinden als je afstand doet van wie je bent (je zit onder een 'sluier van onwetendheid' dus) en afweegt wat rechtvaardig zou zijn als je om het even wie anders bent (qua ras, kleur, gender, geaardheid, levensbeschouwing, inkomen, opleidingsniveau ...). De wetten en principes die deze test kunnen doorstaan, zijn eigenlijk de enige oprecht juiste. Een denkoefening die zeer moeilijk te weerleggen is. Zo zie je maar wat verbeelding allemaal kan opleveren. Je kan er niet alleen je eigen leven richting mee geven, maar je kan er zelfs een hele grondwet op baseren. Misschien zijn de universele mensenrechten

wel meer een product van onze verbeelding dan van onze rede? Waarmee we uiteraard de verbeelding willen opwaarderen, niet de mensenrechten degraderen.

Broodnodige speeltuin

Er zijn overigens wel meer linken tussen politiek en fantasie te leggen. Utopieën zijn toch ook sterk inspirerende en motiverende fantasiebeelden? Van extreemrechts tot uiterst links vormen denkbeeldige samenlevingen toch een uitnodiging tot handelen, beslissen en organiseren? Van de antieke Griekse filosoof Plato tot de hedendaagse Nederlandse historicus Rutger Bregman met zijn pleidooi voor een universeel basisinkomen bijvoorbeeld. Ze spiegelen ons verzinsels voor, óf alternatieven en stof tot nadenken - het is maar hoe je het bekijkt. En gelukkig kan je met fantasie veel meer zien dan met je ogen alleen.

Misschien is het woord 'verzinsel' eigenlijk wel de basisgedachte van wat we proberen te vertellen. Fantasie en verbeelding gaan over fictieve zaken en dus over verzinsels - in de klassieke betekenis van het woord. Maar ze creëren ook zeer sterk zin en betekenis. Ze 'ver-zin-nen' de realiteit, maken haar zinnig en zinvol. Of het nu gaat over grote levensvragen in wetenschap, levensbeschouwing en politiek,

of over persoonlijke kwesties: beelden en verbeeldingen helpen ons om verbanden te zien, keuzes te maken, positie te bepalen. Bemerk: we kunnen er zelfs niet over schrijven zonder beelden te gebruiken. In feite zijn we een beetje zoals het arme meisje in het verhaal van Repelsteeltje: we moeten van stro gouddraad zien te spinnen, van betekenisloze fragmenten en feiten een verhaal maken - 'hersenspinsels' zeg maar. Helaas voor ons stopt de vergelijking daar en zijn er geen toverdwergen die de klus voor ons klaren. Al zijn er, de eerlijkheid gebiedt het te zeggen, heel wat inspiratiebronnen om ons op weg te helpen. We hopen stiekem dat dit magazine er alvast ook eentje mag zijn.

Hoe dan ook, hersenspinsels en verzinsels, we hebben ze broodnodig. Onze fantasie is onze speeltuin, onze oefenruimte, onze vluchtroute, ons laboratorium. Dankzij haar kunnen we relativeren, ons in een ander verplaatsen, vergelijken, afwegen en doordenken. Ze schept streefdoelen, laat waarden uitkristalliseren, daagt ons uit en houdt ons in beweging. Verbeeldingskracht is geen luxueus extraatje, ze vormt een essentieel onderdeel van ons denken en zijn. Kortom, fantasie is gewoonweg ... tja, fantastisch.

Creatief denken stimuleren

Wat zeggen de hersenen?

“Verbeeldingskracht is belangrijker dan kennis”, zei Albert Einstein, want “kennis is beperkt tot alles wat we nu weten en begrijpen, terwijl verbeelding de hele wereld omarmt.”

Albert Einstein, de vader van de relativiteitstheorie, wist het al: “Verbeeldingskracht is belangrijker dan kennis. Kennis is beperkt tot alles wat we nu weten en begrijpen, terwijl verbeelding de hele wereld omarmt en alles wat er ooit zal zijn om te begrijpen en te weten. Logica brengt je van A naar B, verbeelding brengt je overal.” Kan je je verbeeldingskracht en bij uitbreiding je creatief denken echter aanwakkeren, en hoe doe je dat?

Yvan Dheur

Van sommige mensen wordt gezegd dat ze creatieve genieën zijn, terwijl anderen eerder als rationele denkers worden omschreven. Eigenlijk zijn de hersenen zeer flexibel en kan je ze trainen, zodat ze zich bekwamen in wat je maar wil. Gericht en hard oefenen is hier de boodschap. Uiteraard speelt genetisch overgeërfd aanleg wel een rol, maar de ‘neuroplasticiteit’ - of het feit dat je hersenen zich kunnen aanpassen aan wat je veel doet in het leven - laat je toe om een hersenfunctie die je op het eerste gezicht denkt minder te benutten, te verbeteren. Zo ook het vermogen om creatief te denken.

Het creatieve denkproces

Wil je je creatief denken stimuleren, dan is het zinvol om te weten hoe dat creatief denken in de hersenen werkt. Want creatief denken is een denkproces op zich. Neurowetenschappers hebben de laatste jaren enorme vooruitgang geboekt bij het identificeren en begrijpen van dat proces. En ook de wetenschappelijke literatuur is niet achtergebleven.

Klassieke theorieën verwijzen naar vijf fasen in het creatieve proces. Eerst is er de ervaringsfase, waarbij je kennis en ervaring beleeft en opneemt. Dan zorgt de incubatiefase ervoor dat de kennis bezinkt

en wordt verwerkt, zodat je associaties kan beginnen maken. Nadien komt de vraagstellingsfase, waarbij je een nieuwe vraag of een onbekend probleem tegenkomt. Daarna helpt de illuminatiefase je bij het aanmaken van ideeën om een vraag te beantwoorden of een probleem op te lossen. En ten slotte is er nog de actiefase, waarbij je je oplossingen uitprobeert.

Divergent convergeren

Creatief denken gaat uiteraard samen met divergent denken en lijkt in contrast te staan met convergent denken. Maar in feite zijn het allebei belangrijke vaardigheden binnen creatief denken.

Wil je graag sterker worden in creatief denken, dan moet je de vertrouwde paden verlaten en buiten de bestaande denkkaders treden: wees dus origineel en vernieuwend in je denken

Bij divergent denken gaat het erom zoveel mogelijk ideeën, opties en alternatieven te bedenken om een probleem op te lossen of een doel te bereiken. Of anders gezegd, om buiten de vertrouwde kaders te treden en *outside the box* te denken. Convergent denken staat voor het maken van keuzes en weten waarom je die keuzes maakt. Het is zoeken naar de meest geschikte en logische oplossing voor een probleem door associaties te vormen en linken tussen concepten te leggen. Het doel ervan is om de best mogelijke keuze te maken om een probleem op te lossen of een doel te bereiken.

Idealiter zou je eerst divergent zoveel mogelijk ideeën moeten aandragen en oplossingen formuleren, en ze daarna convergent moeten samenvatten en analyseren, om te besluiten welke oplossing of aanpak realistisch en optimaal is.

De aha-ervaring

We hebben allemaal van die momenten waarop we plots begrijpen hoe iets werkt of wat de oplossing voor een bepaald probleem is. Vaak wanneer we ons ontspannen, hebben we ineens een ingeving: een aha-erlebnis of aha-ervaring, zoals dat in de psychologie heet.

Die plotse invallen worden voorafgegaan door een stijging van de gammagolven in de hersenen. Gammagolven zijn hersengolven met een hoge frequentie en ze komen voor bij een sterke mentale activiteit, wanneer er gelijktijdig informatie uit verschillende delen van de hersenen wordt verwerkt. Wanneer er bijvoorbeeld een nieuwe creatieve associatie wordt gecreëerd. Die ervaring wordt op haar beurt meestal voorafgegaan door een staat van ontspanning, gekenmerkt door de aanwezigheid van alfavolven of hersengolven

met een lagere frequentie. Alfavolven ontstaan wanneer we rustig en ontspannen zijn, maar niet slapen. Verveel je dus gerust, durf weg te dromen, ontspan je en aarzel niet om af en toe aan niets specifiek te denken. Die momenten waarop je wegdroomt of door het venster staart en je hersenen hun eigen koers varen, kunnen tot grote ingevingen leiden.

Tips en tricks

Allemaal goed en wel, die theoretische kennis, maar hoe kan je er nu voor zorgen dat je sterker wordt in creatief denken? Enkele tips en tricks zijn hier aan de orde.

Als je creatiever wil denken, moet je zoveel mogelijk *outside the box* proberen te denken, de vertrouwde paden verlaten en buiten het kader denken. Divergent denken, dus. Wees origineel en vernieuwend in je denken. Verplicht je om meerdere oplossingen voor één probleem of meerdere antwoorden op één vraagstelling te bedenken. Hoe kan ik zuiniger handelen? Hoe kan ik op een doorsnee dag meer bewegen? Hoe kan ik gezonder leven?

Je kan je capaciteit om te brainstormen vergroten door gedurende tien minuten alles op te schrijven wat je met een eenvoudig object, zoals een paperclip, zou kunnen doen.

Je kan je creatief denken de vrije loop laten door te proberen aan niets specifiek te denken en spontaan woorden of zinnen op te schrijven, of vrij te tekenen.

Een andere manier om je hersenen te stimuleren om beter te functioneren, is ze uit te dagen. Ben je rechtshandig, poets dan je tanden met je linkerhand, en omgekeerd. Na verloop van tijd kan je bijvoorbeeld ook proberen om met je andere hand te schrijven.

Bij het samenvatten van leerstof, het brainstormen over een nieuw project of het opstellen van een verslag kan je de technieken van de mindmaps toepassen. Een mindmap, letterlijk een kaart van gedachten, is een gestructureerde, grafische voorstelling van een reeks ideeën of gegevens. In het midden van een blad papier schrijf je een idee. Rond dat kernidee plaats je verschillende 'takken' met daarop associaties en ideeën verwant aan je kernidee. Elke tak kan op zijn beurt weer verder vertakken.

Ook kunst kan helpen om je creatief denken te bevorderen. Opera's, concerten, dansvoorstellingen, museumbezoeken, tentoonstellingen, gedichten, lezingen, films, smaken, recepten ... alles wat het product van creatieve arbeid is, stimuleert eveneens je eigen creatief denken.

Durf te dromen. Idealisme en utopisme zijn de sleutel van de menselijke evolutie. Durf dus te dromen over hoe het beter kan, over hoe je de wereld kan doen evolueren en ga ervoor.

De algemene gezondheid van je hersenen is van cruciaal belang, omdat je creatief denken een beroep op al je hersencapaciteiten doet. Draag goed zorg voor je hersenen door te sporten, gezond en gevarieerd te eten, veel te leren over uiteenlopende zaken, van kunst te genieten, goed te slapen, enzovoort.

Creatief denken en zijn is prettig, maar vraagt een inspanning. Ga er gerust voor, durf creatief te denken. Je gedachten zijn vrij. Laat niets of niemand je hierbij fruiken. Het is je potentieel om buiten je comfortzone te treden.

De helende kracht van fantasie

Creatieve therapie in de praktijk

© Dennis Licht

Sara Claes, beeldend kunstenaar en creatief therapeut: "Creatieve therapie is een hulpbron, een extra gesprekspartner. Wat er onbewust gebeurt, komt vaak tot uiting in het beeldend werk."

Een doosje geduld, een flesje zuurstof, een zakje geluk of een opkikkertje. De rekken van De Troostwinkel zijn overladen met troostprijzen vol fantasie, humor en verlichting. "Creativiteit helpt om problemen te benoemen, aanvaarden of transformeren", zegt beeldend kunstenaar en creatief therapeut Sara Claes. We praten met haar over verbeeldingskracht als hulpbron en over hoe creatieve therapie het inzicht in jezelf vergroot.

Esther Meuwis

Met je omgeving praten over wat je nodig hebt, is vaak nog een taboe, terwijl het net een vorm van preventie is; je hoeft niet altijd naar een therapeut om te vertellen dat het niet goed met je gaat

Welke rol speelt fantasie in jouw leven?

Een heel grote rol. Fantasie brengt mijn creativiteit op gang. Die heb ik nodig in alles wat ik doe, als beeldend kunstenaar, theatermaker, docent en therapeut, maar evengoed in het gezellig maken van ons huis en het uitvinden van spelletjes met de kinderen. Fantasie is altijd aanwezig, maar ik moet haar levend houden. Soms dient het snel te gaan, heb ik weinig tijd of stap ik met het verkeerde been uit bed. Dan raakt mijn verbeeldingskracht bedolven onder irritatie of ongeduld. Gelukkig confronteren de kinderen me hiermee door dat terecht in vraag stellen. Want waarom moet je je zo haasten en opjagen?

Je ben oprichter van De Aanwakkerij en medeoprichter van De Troostwinkel. Met die projecten duik je helemaal in de wereld van de fantasie onder. Wat houden ze in?

Met De Troostwinkel pakken sidekick Veerle Van Buggenhout en ik het taboe aan om met je omgeving te durven praten over wat je nodig hebt. Het is een vorm van preventie. Je hoeft niet altijd naar een therapeut om te vertellen dat het niet goed met je gaat. Misschien brengt een koffie met de buurvrouw ook al wat troost of raad.

De Troostwinkel is ook een kritiek op het feit dat vandaag alles te koop is - wellness, anti-

depressiva, allerlei soorten therapie - maar je goed in je vel voelen is onbetaalbaar. We trekken met dat project naar scholen, openbare ruimtes en kwetsbare groepen, en gaan aan de slag met thema's zoals verlies, pesten, angst, gemis aan rust, en verbinding.

Hoe werkt De Troostwinkel?

Mensen komen uit nieuwsgierigheid naar de winkel vol passende poëtische of humorvolle troosters. Dat zijn dingen die we uit recyclagemateriaal knutselen. In een kort en open gesprek polsen we bij de bezoeker naar zijn verlangens in zijn huidige leven. Uit ons assortiment dissen we een aantal suggesties op: een voorwerp voor rust, tijd voor jezelf, warmte, verbinding ...

De klant kiest er één uit dat het best bij hem past. Dat krijgt hij gratis mee naar huis. Het is een anker voor als het even niet meer gaat en het herinnert hem aan wat hij nodig heeft.

En wat bied je met De Aanwakkerij aan?

De Aanwakkerij is een plek waar kinderen en volwassenen tijdens creatieve sessies worden geprikkeld, verzorgd en geïnspireerd. Misschien kom je ernaartoe omdat je de schouders wat laat hangen, of omdat je verandering zoekt of iemand of iets hebt verloren. Je vindt er creatieve begeleiding, alleen of in groep.

Je geeft creatieve therapie. Wat is er zo anders aan creatieve therapie dan thuis knutselen of schilderen?

Er is een groot verschil tussen creatieve therapie en creatief bezig zijn als hobby. Creatieve therapie is geen bezigheid, maar een volwaardige vorm van therapie. Je gaat aan de slag met een vraag of probleemstelling. Dat kan voor ontspanning zorgen, maar kan ook inzichten bieden en gedrag veranderen. Er is een therapeut die vragen stelt, je de dingen eens ondersteboven laat bekijken, of een materiaal aanreikt dat je niet goed kent ... Dat is niet vanzelfsprekend als je thuis creatief aan de slag gaat.

Creatieve therapie is een hulpbron, een extra gesprekspartner. De therapeut en de cliënt spreken op een bewust niveau met elkaar. Wat er onbewust gebeurt, komt vaak tot uiting in het beeldend werk. Je denkt te 'weten' wat er aan de hand is en door er beeldend vorm aan te geven, komt er iets heel anders tevoorschijn en kan je plots het probleem 'doorvoelen'.

Hoe verloopt een begeleiding in creatieve therapie?

Ik luister met al mijn zintuigen. Naast de inhoud van het gesprek kijk ik naar lichaamshouding, ademhaling, stemgeluid, mimiek ... Het liefst maak ik tijdens een

Met De Troostwinkel trekken Sara Claes en sidekick Veerle Van Buggenhout naar scholen, openbare ruimtes en kwetsbare groepen, en binnenkort ook naar een woonzorgcentrum; ze werken er rond thema's zoals verlies, pesten, angst, gemis aan rust, en verbinding

intakegesprek een wandeling, omdat mensen dan vaak meer ontspannen zijn en omdat ze oogcontact in een therapieruimte soms als ongemakkelijk ervaren. Ik toets af welke media geliefd zijn en welke weerstand oproepen. Een aantal mensen houdt er absoluut niet van om met klei te werken. Die weerstand sla ik op. Elke cliënt vraagt om een andere aanpak. Sommigen werken een uur lang aan een creatie, waarover we nadien in gesprek gaan. Anderen willen vooral praten, en dan stel ik op een geschikt moment voor om iets in beeld te brengen of in de ruimte uit te zetten. De cliënt creëert een afstand door zijn probleem of gevoel in een beeld om te zetten. Dat werpt er vaak een nieuw licht op. Je tekent jezelf bijvoorbeeld als boom en door ernaar te kijken, zie je dat de wortels ontbreken, dat hij hangende takken heeft of dat de

takken vol bladeren hangen. Ik geef alleen terug wat ik op het papier zie staan. Het is de cliënt die betekenis geeft aan wat hij creëerde, zoals die hangende takken die voor een gebrek aan energie kunnen staan.

Is creatieve therapie effectiever dan gesprekstherapie?

Ik denk niet dat creatieve therapie in het algemeen beter helpt dan gesprekstherapie, maar wel voor bepaalde mensen of bepaalde problemen. Bij kinderen werkt het goed, omdat zij nog niet in staat zijn om overal woorden aan te geven en zich in het spel of creatieproces vaak beter kunnen uiten. Boos zijn bijvoorbeeld kan je uiten door met kleurkrijt op papier te krassen, de boosheid vanop een afstand te bekijken, te verknippen en de stukken in een doosje te stoppen.

Ook bij volwassenen die uitgepraat zijn, alles beredeneren, zich niet goed in hun vel voelen en daar de vinger niet op kunnen leggen, of zich verbaal moeilijk kunnen uiten, kan creatieve therapie nuttig zijn. Het aanbod aan creatieve therapie is ook heel breed. Je kan via het beeldend medium aan de slag, maar er bestaat ook muziek-, dans- en dramatherapie.

Vanaf welke leeftijd kan creatieve therapie bij kinderen?

Ik begeleid kinderen ouder dan zes jaar. Dan zijn ze voldoende taalvaardig, want het is belangrijk om wat er ontstaat met het kind te kunnen aftoetsen. Interpreteren is gevaarlijk.

Zijn er mensen bij wie creatieve therapie niet werkt?

Er bestaan mensen voor wie creatieve therapie niet de juiste vorm van therapie is. Mensen die zich niet goed in hun lichaam voelen, zullen bewegingstherapie in eerste instantie maar niets vinden, en mensen die verbaal heel sterk staan, vinden het soms oninteressant om met beeld aan de slag te gaan. Net in die weerstanden ligt vaak een sleutel tot inzichten.

Wat is te verkiezen: creatieve therapie in groep of alleen?

Dat hangt af van het thema waarmee je werkt. In een groepssessie met kinderen over de scheiding van hun ouders hebben ze veel aan het creatief uiten, maar nog het meest aan elkaars verhalen. Ze ontdekken en voelen dat ze niet de enigen zijn die worstelen, dat er andere kinderen met dezelfde verhalen bestaan. Maar sommige processen begeleid je beter individueel. Bij ervaringen van seksueel geweld is individuele begeleiding soms meer aangewezen voor de veiligheid en afbakening. Ook cliënten met een burn-out voelen zich in groep vaak snel overprikkeld door de drukte van anderen.

Helpt creatieve therapie beter bij mensen die creatief zijn?

Mensen zijn soms bang dat ze niet kunstzinnig genoeg zijn voor creatieve therapie. Het is een misverstand dat je creatief moet zijn voor die vorm van therapie. Soms is het zelfs een belemmering. Wanneer je tijdens een sessie vormgeeft aan iets wat

je tegenkomt, is het absoluut niet belangrijk dat het resultaat mooi of speciaal is. Het moet alleen maar overeenkomen met wat je voelt. Bij creatieve therapie gaat het niet over het resultaat, maar over het verbeelden van een gevoel, een situatie, een probleem ... Het creëren is belangrijker.

Kan fantasie helpen bij lichamelijke pijn?

Dankzij fantasie heb je het vermogen andere strategieën te zoeken om met pijn om te gaan. Zo zijn er mensen die door het beoefenen van meditatieoefeningen minder pijn ervaren. Ze leren zich te focussen op het in het nu zijn. Hoe meer opties je in het omgaan met je pijn onderzoekt, hoe groter de kans op een positief resultaat.

Kan ik besluiten dat veel fantasie gelukkiger maakt?

Om regelmatig in een *state of happiness* te verkeren, moet je voldoende 'goed gevoel'-injecties krijgen. Wanneer ik ping-pong speel met de creatieve respons van mijn medecreator, ben ik gelukkig. Ook samen met mijn dochter gekke teksten op muziek uitkramen, of met mijn zoontje als twee dinosauriërs door de kamer stampen, maakt me blij.

Met fantasie is het mogelijk om de dingen anders, lichter en positiever te bekijken. Het stelt je in staat om *outside the box* te denken, een ander pad te volgen of een andere oplossing te verzinnen om zelf je probleem te ontwarren.

Je kan fantasie positief of negatief inzetten. Te veel fantasie kan voor angsten zorgen. Als kind maakte ik verhalen af waarvan ik maar enkele details kende, bijvoorbeeld over de relatie van mijn ouders - wat ik niet wist, vulde ik zelf in. Ik legde linken die niet klopten en zo creëerde ik verhalen waarvan ik angstig werd. Maar als ik het moeilijk had, kon ik ook in andere werelden verdwijnen, of sommige dingen verwerkte ik door ze met mijn Playmobilpoppetjes na te spelen. Daar is fantasie dan weer helpend.

Ik ben niet creatief. Kan ik het alsnog leren?

Creativiteit kan bij kinderen gestimuleerd worden, op school, door ouders, eigenlijk overall. Laat ze zelf oplossingen verzinnen,

© Dennis Licht

Sara Claes, samen met Kim Rau aan het loket van Het Complimentariaat: "Met fantasie is het mogelijk om de dingen anders, lichter en positiever te bekijken: het stelt je in staat om *outside the box* te denken, een ander pad te volgen of een andere oplossing te verzinnen om zelf je probleem te ontwarren."

dingen uitproberen en klieren. Volwassenen hebben vaak de neiging om tussen te komen, te zeggen hoe iets moet en dat is niet bevorderlijk voor de creativiteit. Kinderen komen aandraven met de raarste verhalen of oplossingen voor een probleem. Geef ze een kans om te onderzoeken. Als ze je echt nodig hebben, vragen ze het wel. Ook volwassenen kunnen nog 'leren' om creatief te zijn, hoewel 'leren' nogal vreemd klinkt. Laat je inspireren, doe eens iets wat je nog nooit deed, bezoek een museum, schrijf je in voor een nieuwe cursus, of koop gewoon een tekenblok of papier en zet je eens een uurtje in het park ... Ik denk dat het vooral draait om uit je comfortzone te komen, op je hoofd te gaan staan en de wereld omgekeerd te bekijken.

Heb je zelf creatieve toekomstplannen?
We testen De Troostwinkel binnenkort uit

in een woonzorgcentrum. Verder werken we aan een interactief beeldend project over mogen falen. Dat zal op verschillende locaties in de stad Gent plaatsvinden.

Een van mijn plannen is ook om een soort pop-up voor therapie sessies/babbels te organiseren, open voor iedereen en met een vrije bijdrage. Ik wil het zorgen voor elkaar bespreekbaarder maken en naar buiten brengen.

Elk nieuw project vertrekt vanuit creativiteit en zin. Ik wil zelf ook aangewakkerd blijven.

Meer weten?

www.postkaartproducties.com
www.deaanwakkerij.be
www.saraclaes.com

In het spoor van de draak

Verhalen over goed en kwaad

© Shutterstock.com

Draken zijn fantasiedieren die al eeuwen in sagen en legenden opduiken en ook vandaag niet weg te denken zijn uit onze beeldcultuur

Lang geleden, op een kille zomeravond, zitten enkele oermensen samen rond het kampvuur. Een van hen spreidt zijn armen. Zijn stamgenoten kijken hem vol ongeloof aan. Zo groot? De verteller spert zijn mond wijd open en wijst naar zijn scherpe hoektanden. Vervolgens gooit hij een tak in het vuur. De vlammen flakkeren op. Het verhaal van de vuurspuwende draak gaat over de tongen.

Bert Goossens

Mensen vertellen sinds oudsher verhalen, waarmee ze niet alleen de realiteit benoemen, maar ook hun eigen fantasie aanspreken. Draken zijn fantasiedieren die al eeuwen in sagen en legenden opduiken en ook vandaag niet weg te denken zijn uit onze beeldcultuur.

derde exemplaren. Sommige draken beschikken over vleugels en de echte toppers hebben zelfs meerdere koppen. Naast de landdraken heb je er ook die de oceanen onveilig maken of die zich diep onder de grond schuilhouden. De ene draak is de andere niet.

verschijnt er in zowat elk fantasieverhaal een held ten tonele die het monster weet te verslaan, met kracht en geweld, of soms ook wel met een list. Een archetypisch voorbeeld hiervan is Herakles, in onze moderne vertellingen beter bekend als Hercules.

Een draak wordt vaak voorgesteld als een reptielachtig wezen met schubben, stekels en doornen, maar evengoed bestaan er geve-

Een kwaaië plusmama

De draak is vreeswekkend en lijkt op het eerste gezicht onoverwinnelijk. Gelukkig

Hercules is de buitenechtelijke zoon van de Griekse oppergod Zeus. Oppergodin Hera is niet echt gediend van de scheve schaats

die haar goddelijke eega heeft gereden. Als weerloze baby moet Hercules afrekenen met twee vuurspuwende wezens die zijn plusmama op hem afstuurt. In zijn verdere leven zou hij nog een heleboel draakachtige monsters bestrijden, waaronder de waterdraak Hydra en de honderdkoppige Ladon.

Het Nederlandse woord 'draak' gaat via het Latijnse 'draco' direct terug op het Griekse woord 'drakoon'. Voor de Grieken dekt het woord naast een reeks fabelmonsters ook een klasse van bestaande grote slangen. Een duidelijke aflijning is er niet. De antieke wereld wordt overbevolkt door mythische mengwezens met dierlijke en soms zelfs menselijke kenmerken.

Draaksteken

Ook de Bijbel zit vol draakachtige wezens. In het Oude Testament rekent God af met Leviathan, en brengt zo orde in de wereldse chaos. In de Apocalyps, het laatste boek van het Nieuwe Testament, worden de duivel en de draak in één adem genoemd.

In de verschillende middeleeuwse vertelsels staan draken symbool voor het heidendom, ketterij en het protestantisme. Met andere woorden, alles wat een bedreiging voor het 'ware geloof' vormde.

Dat wordt mooi geïllustreerd door het verhaal van Sint-Joris, waarin een stad door een draak wordt getiranniseerd. Dagelijks verslindt de draak de schapen die hem geofferd worden. Wanneer de laatste

schapen opgepeuzeld zijn, eist hij mensen- vlees. Ook de dochter van de koning wordt geserveerd. Met het nodige gevoel voor dramatiek treedt zij in bruidskleren haar dood tegemoet. Maar gelukkig is daar Joris die het gedrocht met zijn lans verwondt. Hij belooft de koning en het volk dat hij het ondiep zal doden. Tenminste, als iedereen zich door hem laat dopen.

Die legende kent veel varianten, die lokaal zijn verankerd. Vandaag wordt het folkloristische draaksteken nog in Bergen en het Nederlandse Beesel georganiseerd.

Fossielen van dinosauriërs en andere prehistorische dieren hebben ongetwijfeld een rol gespeeld in de veranderende beeldvorming van de draak. Draken gingen van gevleugelde fabeldieren meer op schrikwekkende dinosauriërs lijken.

Dubbelzinnige naga

Draken zijn niet alleen in het Westen, maar ook in de Aziatische cultuur alomtegenwoordig. Denk maar aan de vele typische drakenversieringen in tempels en restaurants.

In het boeddhisme en hindoeïsme is de naga een klasse van bovennatuurlijke wezens die vaak de vorm van een slang of draak aannemen. Aziatische draken lijken over het algemeen meer op grote slangen dan hun westerse neven.

De naga's bezitten magische krachten, waarmee ze tot in de hemelen raken. Het

zijn wezens met een dubbelzinnig karakter. Als ze rondvliegen, gaat het stormen. De regen die volgt, zorgt voor vruchtbare grond, maar kan ook tot overstromingen leiden. In de grond veroorzaken draken aardbevingen, maar herbergen ze eveneens de prachtigste edelstenen en het zuiverste goud.

Aan een eeuwenoude Aziatische traditie ontleen we de populaire drakentattoo. Voor de Aziaten gaf die huidtekening een persoon de krachten van de draak. In de westerse wereld was de afbeelding van de draak oorspronkelijk eerder bedoeld om tegenstrevers af te schrikken en heeft hij daarom vaak een meer dreigend en afschrikwekkend voorkomen.

De draak wordt mens

Moderne draken staan niet los van oeroude beelden van masculiene helden die zichzelf met de nodige bravoure opofferden om hun volk te redden. De populaire cultuur herzielt die clichés echter met vrouwelijke drakenridders en antropomorfe draken. In moderne vertellingen zijn draken niet alleen vijandige roofdieren, maar ook onze getemde huisdieren en bondgenoten.

Zo probeert het onzekere hoofdpersonage Hiccup in de animatiefilm *How to Train Your Dragon* knuffeldraak Toothless te temmen om de gemene opperdraak met gebundelde krachten te verslaan.

In de successerie *Game of Thrones*, gebaseerd op de boekenreeks *A Song of Ice and Fire* van George R.R. Martin, is Daenerys Targaryen de laatste telg van een familie van drakenridders. Een deel van het epische verhaal focust op haar innige relatie met haar drakenkinderen en hoe die het lot van de hele mensheid bepalen.

Ook vandaag houden drakenverhalen ons een spiegel voor over wie we zijn en wat voor wereld we willen. Of dat er één is mét of zonder draken, hangt af van jouw verbeelding.

Meer lezen?

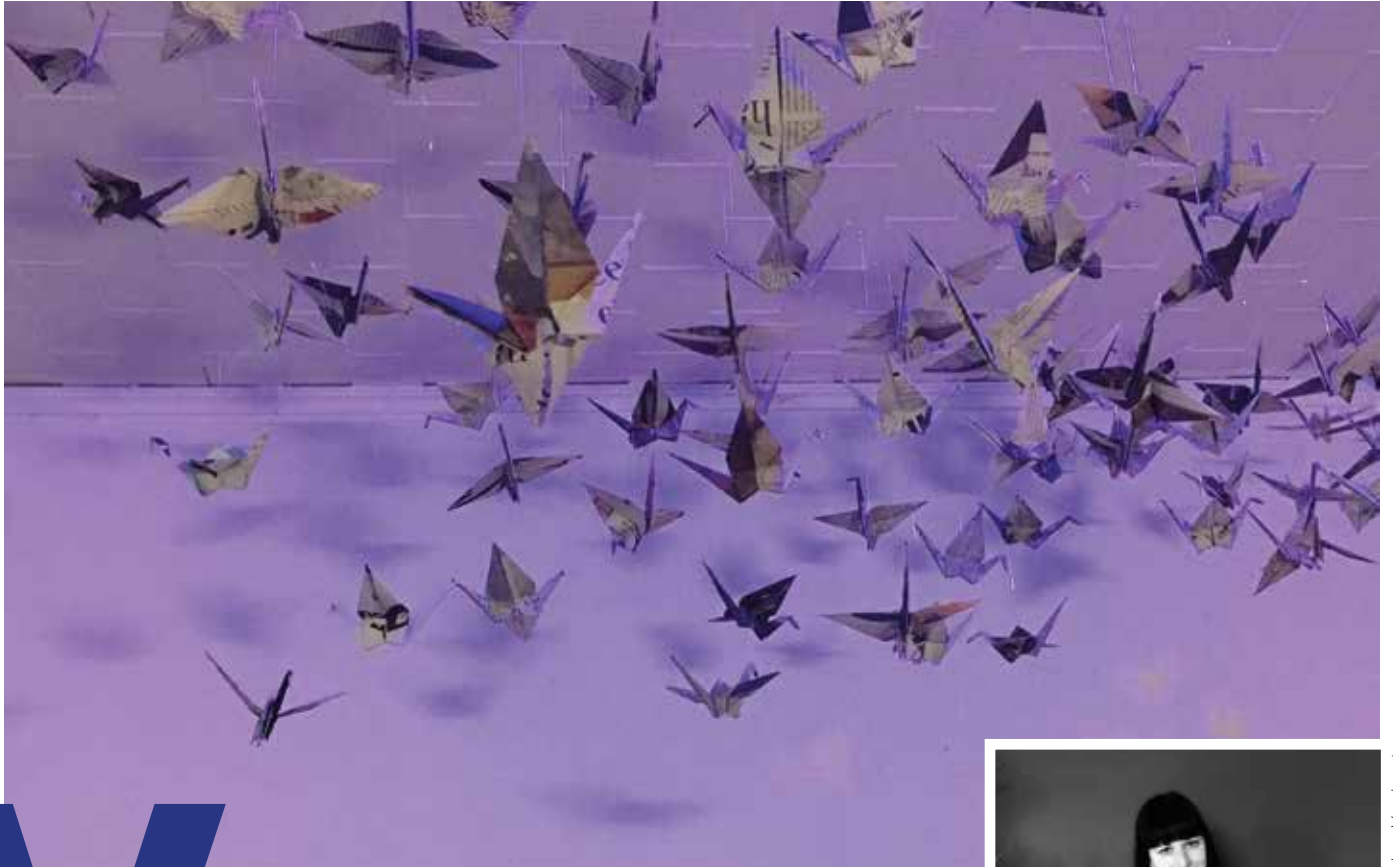
Draken. Beesten van verbeelding,
Peter Nissen en Sanne Verdonck,
Uitgeverij Vantilt, 2016.

In de westerse wereld worden draken eerder afgebeeld als afschrikwekkende ondiepen, terwijl ze in de Aziatische cultuur vooral worden gezien als goedaardige wezens die geluk brengen

Ondernemerschap in de kunst Tussen creativiteit en productiviteit

© Liselore Vandeput

Performance van Liselore Vandeput, uitgevoerd tijdens De Kotroute Gent in 2018, over de onmenselijke situatie van vluchtelingen

© Liselore Vandeput

Liselore Vandeput

V

eel jongeren zijn op zoek naar manieren om hun creativiteit in de maatschappij tastbaar te maken. Sommigen verkiezen het pad van de creatieve ondernemer, anderen dat van de kunstenaar die de wereld wil verbeteren. Hoe moeten zij vandaag overleven in een maatschappij waarin alles om geld draait? Of vinden zij uiteindelijk de financiële appreciatie die hen toekomt? Twee jongeren, Liselore Vandeput en Marijn Carton, getuigen over het gebruik van hun creativiteit.

Annouk Brebels

© Lislore Vandeput

Lislore Vandeput: "Voor mij is het essentieel om mensen die niet gehoord worden een stem te geven. En het blijft belangrijk om erkenning te krijgen voor het werk dat je maakt."

De wereldverbeteraar

Lislore Vandeput, 25 jaar, woont in Brussel en is al sinds haar tienerjaren gebeten door kunst. Ze startte in haar vrije tijd met tekenlessen en studeerde later aan het kunstsecundair onderwijs af. Nadien volgde ze een opleiding aan Sint-Lukas Brussel. Lislore maakt gebruik van fotografie, installaties en soms performance als medium. De rode draad in haar werk is het thema 'identiteit'. Identiteit staat voor haar eigen identiteit, de identiteit van de samenleving en de identiteit van het mens-zijn, en de context waarbinnen menswaardigheid verloren zou kunnen gaan. Ze staat momenteel nog aan het begin van haar parcours en is op zoek naar hoe ze de mens in haar kunst nog meer centraal kan plaatsen.

Hoe belangrijk is het voor jou om van je kunst te kunnen leven?

Iedereen wil graag van zijn of haar passies leven en dat geldt zeker ook voor kunstenaars. Maar voor mij is het eigenlijk niet belangrijk. Ik heb daar geen aandacht voor. Veel kunstenaars maken

van hun artistieke expressie bijna een bedrijf, maar ben je dan nog wel met kunst bezig? Ik zie veel jonge kunstenaars, pas afgestudeerd, die balanceren op het spanningsveld tussen de vrijheid om kunst te maken en kunst maken om ervan te leven. Vaak komen zij in een job terecht die hen niet bevalt. Die staat dan ver af van hun leefwereld en van wat zij eigenlijk willen doen. Zelf heb ik het geluk dat mijn interesseveld ruimer is dan kunst alleen. Momenteel werk ik in de sociale sector, in een functie waarbij ik niet artistiek aan de slag ben, maar waarvoor ik wel een grote passie heb en waardoor ik ook elke maand kan rondkomen.

Evolueren we naar de kunstenaar als ondernemer?

Ik denk dat kunstenaars veel tijd en energie investeren in hun branding, in hun eigen merk en imago. Gaat kunst over rijk en beroemd worden? Ik vind van niet. Ik streef die faam niet na. Voor mij is het net essentieel om mensen die niet gehoord worden een stem te geven. Ik ga daarvoor niet eerst mijn ziel verkopen. Het blijft wel

belangrijk om erkenning te krijgen voor het werk dat je maakt. Vaak willen ontwikkelingsorganisaties niet samenwerken met een kunstenaar 'zonder naam', wel met een 'naam' uit de kunstwereld. Maar ik merk wel dat die kunstenaars 'met naam' vaak niet aangepast zijn aan de sociale noden van het doelpubliek met wie die organisaties werken. Momenteel zijn er veel kunstenaars die via hun werk aandacht voor de vluchtelingenproblematiek vragen. Kunstenaars kunnen op hun manier mechanismen in gang zetten waar ngo's, overheden en andere organisaties niet in slagen.

Hoe vrij ben je als kunstenaar?

Onlangs vertelde iemand me: "Indien een galerie mij vraagt om dertig kunstwerken te maken en ik daar telkens zoveel duizend euro voor krijg, dan ga ik op dat aanbod in, ongeacht of het op dat moment binnen mijn artistiek proces past of niet." Ik vind het vreemd om zo iets te horen. Ik begrijp die redenering niet goed. Waarom zou je dat doen? Diezelfde persoon ging verder: "Denk toch even

Marijn Carton

Het logo voor De Serre, een hippe en tijdelijke ontmoetingsruimte voor jongeren in het centrum van Hasselt, is een ontwerp van Marijn Carton

na. Ik moet ook mijn rekeningen betalen. En uiteindelijk zal ik die werken wel graag maken." Ik heb het daar zelf heel moeilijk mee. De vrijheid zit net in het niet aan een markt gebonden zijn.

Heb je het gevoel dat je gedachten vrij moeten zijn om kunst te maken?

Een mentale ruimte is heel belangrijk om creatief en productief te zijn. Na een lange werkdag is het soms moeilijk om nog de nodige energie te vinden om kunst te maken. Ik ben graag creatief aan de slag, maar het ontbreekt me wel eens aan tijd. De vraag is natuurlijk hoe je je dagelijkse leven in productiviteit en creativiteit omzet. Dát is de uitdaging voor kunstenaars die niet van hun werk willen leven.

Wat is het doel van kunst? En hoe zie jij jezelf in de toekomst?

Ik ben hard op zoek naar een evenwicht tussen enerzijds het sociale en anderzijds het artistieke aspect. Ik wil graag de juiste balans tussen die twee vinden. Momenteel is het ene meer aanwezig dan het andere. Ik hoop dat ik een heel natuurlijke manier van werken heb gevonden om die twee facetten evenwichtig in mijn kunstwerken te verdelen. Als kunstenaar sta je ook nooit stil. Je moet jezelf blijven uitdagen en telkens op zoek gaan naar vernieuwing.

De creatieve ondernemer

Marijn Carton, 26 jaar, woont in Tongeren. Hij ontdekte zijn creatieve kant pas na het secundair onderwijs. Hij is per toeval in de creatieve sector beland, terwijl de militaire school zijn eerste keuze was. Hij studeerde Communicatie en Multimedia Design, met als specialisatie Game Design, aan de MAD-Faculty in Genk, maar tijdens zijn stage in Amsterdam merkte hij dat grafisch ontwerp hem meer lag. Hij is een autodidact met vele passies en talenten. Grafisch ontwerp, video, workshops, lesgeven, vloggen en acteren in het Openluchtmuseum Bokrijk maken van hem een creatieve duizendpoot.

Hoe belangrijk was een creatieve opleiding voor jou?

De hogeschool was geen positieve ervaring voor mij. We werden er niet aangemoedigd om als ondernemer aan de slag te gaan. Een gastdocent stelde ooit de vraag: "Is er iemand die zelfstandige wil worden?" Ik dacht dat de meerderheid van de studenten haar hand wel zou opsteken, maar blijkbaar was ik de enige. Vreemd! Niemand bereidde ons erop voor. Wat is een BTW-nummer? Hoe moet ik factureren? ... Wat dat betreft, werden we echt aan ons lot overgelaten. En dat is nog altijd een lacune die moet worden opgevuld. Tegelijkertijd had ik door de hogeschool wel de tijd om mezelf als ondernemer

te ontplooiën. Tijdens mijn studies ben ik als freelancer gestart en even later ben ik met mijn eigen zaak begonnen.

Is het eenvoudig om als creatieve ondernemer aan de bak te komen?

Het idee heerst nog steeds dat er naar creatieve diensten minder geld mag gaan. Dat vind ik belachelijk. Het is niet omdat mijn job toevallig mijn grootste passie is, dat ik er minder voor betaald moet worden. Het is een dienst zoals een andere. Net zoals je een loodgieter vraagt voor je badkamer, zo vraag je mij voor je branding. Ik word betaald om creatief te zijn, maar ik heb niet het gevoel dat dit mij in mijn creativiteit beperkt. Als designer mag je wel je eigen handtekening hebben. Ik heb vanaf dag één ontwerpen gemaakt die ik zelf mooi vind: een soort strak minimalisme, met een sterke onderbouwing. Ik merk nu dat meer en meer klanten mij vanwege mijn stijl kiezen. Ik denk dus dat ik zeker mijn eigen stempel druk en kan blijven drukken. Als ik geen klik voel met datgene wat de klant wil, dan durf ik zeker ook 'nee' te zeggen. Ik kies opdrachten ook niet voor het geld, maar omdat ik ze leuk of uitdagend vind.

In welke mate zit je echt in de comfortzone om klanten of opdrachten te weigeren? Is dat geëvolueerd?

In het begin, als opstartend ondernemer,

Marijn Carton: "Ik word betaald om creatief te zijn, maar ik heb niet het gevoel dat dit mij in mijn creativiteit beperkt. Als designer mag je wel je eigen handtekening hebben."

moet je sowieso meer jobs aanvaarden om je portfolio te spekken. Je bent dan iets minder selectief, maar het resultaat moet er wel zijn. Als je goed werk levert, leren mensen je wel kennen. Zoiets doet snel de ronde. Als je al even aan de slag bent, heb je de luxe om selectiever te zijn. Ik ben momenteel aan het overwegen om van bij- naar hoofdberoep over te schakelen. In dat geval hangt je volledige inkomen van je onderneming af en moet je natuurlijk een bepaald bedrag per maand binnenkrijgen. Dan zal ik zo nu en dan wel eens een job moeten aannemen om het financiële plaatje rond te krijgen.

Is het gemakkelijker om ondernemer in de creatieve sector dan in een andere sector te zijn?

Wat heb je als designer nodig om een zaak op te starten? Internet, een laptop en tijd. Je hoeft geen grote investeringen te realiseren om te starten. Wil je bijvoorbeeld een drukkerij beginnen, dan spreken we al over een groter investeringsbedrag. In die zin is het dus vrij eenvoudig om als creatieveling een zaak op te starten. Let wel: iedereen kan drukpersen kopen en beginnen te drukken. Niet iedereen heeft het creatieve in zich en kan iets creatiefs uit de grond stampen. Niet alleen het creatieve aspect is belangrijk, maar ook de ondernemerszin en het harde werk. Vooral dat laatste. Je

moet bereid zijn om hard te werken voor je droom.

Denk je dat jongeren in de creatieve sector bang zijn om de stap naar ondernemer te zetten?

Ik heb de indruk dat jongeren nu over het algemeen iets sneller een zaak durven te starten dan vroeger. Er zijn genoeg rolmodellen tegenwoordig. Het kan dus

Ben je zelf een rolmodel?

Ik ben destijds met vloggen begonnen, omdat ik andere jongeren met dromen wilde stimuleren en wilde laten zien dat ze, indien ze iets echt graag willen, het ook gewoon kunnen bereiken als ze er maar voor werken. Dus, ik hoop dat ik een rolmodel kan zijn voor jongeren die met zulke dromen rondlopen.

Je bent een creatieve duizendpoot. Wat is je plaats in de maatschappij?

Tijdens een vergadering vroeg een ondernemer me hoe het met mijn zaak gaat. Volgens hem houd ik me met te veel verschillende zaken bezig. Klanten moeten een duidelijk afgelijnd beeld krijgen van de diensten die je aanbiedt. Maar ik wil me daar niet echt aan houden, ik wil me niet profileren als 'Marijn, grafisch vormgever'. Ik ben 'Marijn' en Marijn doet al die verschillende dingen graag. Ik vind het ook moeilijk om mezelf te profileren.

Ik heb nagedacht over de term waarmee ik mezelf kan omschrijven, en ik heb dan maar voor *native creative* gekozen. Dat is iemand die van nature uit creatief is en allerlei creatieve paden bewandelt. Als er bijvoorbeeld ooit zeefdruk zou bijkomen, dan kan ik dat eveneens onder die noemer plaatsen.

Hoe schat je de toekomst in? Voor jezelf en andere creatieve ondernemers?

Rooskleurig, hoop ik. Hopelijk kan ik altijd blijven doen wat ik graag doe: mijn creatieve vrijheid behouden en ook op professioneel vlak de wind in de zeilen hebben. Ik heb het gevoel dat het de tijd van de *creatives* is. Vroeger leefden die creatievelingen enigszins op de achtergrond en werden ze wat 'vreemd' bekeken. Nu hebben ze, mede dankzij de sociale media, de kanalen om zichzelf en hun werk naar de voorgrond te schuiven, en dat doen ze ook massaal. Ik stel vast dat meer en meer grotere merken en bedrijven met creatieve ondernemers samenwerken. Denk maar aan de Gentse illustrator Musketon, bijvoorbeeld. Ze worden gewoon uit de woonkamer geplukt. De toekomst is aan ons!

Meer weten?

www.liselorevandepuut.com
www.marijncarton.be

Een wereld van verschil Jongeren aan het woord

© Shutterstock.com

Verbeelding helpt je om je te kunnen inleven in een situatie die je volledig vreemd is: dat maakt van verbeelding een essentieel element in een empathische samenleving

M

meer fantasie voor een humanere toekomst! Het klinkt als een slogan van een protestbeweging uit een verre dystopische toekomst, maar dat is het niet. Christophe Janssens, 22 jaar, rechtenstudent aan de Vrije Universiteit Brussel en aftredend voorzitter van het Liberaal Vlaams Studentenverbond, of LVSU, ziet verbeelding als de sine qua non van een empathische samenleving. Lees hier zijn pleidooi voor meer fantasie.

Christophe Janssens

“Fantasie: redder van het humanisme!”

Álvaro Alexander Avelar

De gemiddelde student zal het beeld ongetwijfeld herkennen. Een streng ogende professor die in zijn of haar eerste les meteen de toon zet: “In mijn les wordt niet gesproken of gegeten, pauze is een luxe die we ons niet kunnen veroorloven en buiten het handboek uit het hoofd kennen, wordt er niets van jou verwacht.” Aan onderwijsinstellingen wil dat wel eens gebeuren. Professoren die met grootste onderscheiding het ideaaltype van de academische droogstoppel belichamen en niets aan de verbeelding overlaten.

Verbeelding - ook wel fantasie genoemd - kan nochtans een essentiële rol vervullen bij de ontplooiing van het individu. Dat bewijzen talloze voorbeelden uit de menselijke geschiedenis. De oude Grieken bijvoorbeeld, die mythologische verhalen gebruikten om met de dood en andere natuurlijke fenomenen te leren omgaan. Dichter bij huis hebben we de vrijmetselarij. Symbolen en rituelen die voor zogenoemde profanen een pure fantasie lijken, zijn voor ingewijden een zinvol instrument in een eeuwige zoektocht naar zelfontplooiing.

Verbeelding als ontplooiingsmiddel is echter niet alleen voor ‘mysterieuze’ genootschappen en culturen uit een ver verleden weggelegd. Ook vandaag in de moderne jongerencultuur vervult ze een belangrijke rol. Verbeelding schopte het zelfs tot een apart genre in talloze kunst domeinen, gegroepeerd onder de gemeenschappelijke benaming ‘fantasy’. Fantasy als genre staat voor een breed scala aan denkbeeldige werelden en imaginaire wezens, met een belangrijke rol toegedicht aan bovennatuurlijke verschijnselen. Klinkt die beschrijving je vreemd in de oren of denk je meteen aan een horde nerds? Dan denk je verkeerd.

Wie had ooit gedacht dat in onze wetenschapsaanbiddende samenleving een verhaal met draken en heksen anno 2019 razend populair zou worden bij alle bevolkingsgroepen? *Game of Thrones* bewees ons allen het tegendeel. Tot op vandaag spreekt fantasie tot de verbeelding. Zonder dat we het goed en wel lijken te beseffen, komt fantasy in ons dagelijkse leven voor, en dat in de meest uiteenlopende vormen en gedaanten. Kijken we maar naar die andere Engelstalige rage die dit jaar alle records verpulverde, het videospel *Fortnite*. Of het nu in boek-, game- of filmvorm is, fantasie is ontegensprekelijk aan een opmars binnen de populaire jongerencultuur bezig.

Ik hoor de kritische lezer zijn of haar bedenking al maken: “Allemaal goed en wel, maar hoe kunnen jongeren nu met die fantasie aan de slag gaan?” Tot voor enkele weken was ik het antwoord op die vraag ongetwijfeld schuldig gebleven. Intussen was ik echter in de gelegenheid een gastles bij te wonen van Céline Verbrouck, docent aan de Université libre de Bruxelles en advocaat gespecialiseerd in vreemdelingenrecht en familiaal internationaal privaatrecht. Zij is een van de drijvende krachten achter de Refugee Law Clinic. Door dat initiatief krijgen studenten de kans om mee te werken aan concrete dossiers in het kader van de veeleisende asielprocedure die mensen op de vlucht moeten doorlopen. Essentieel hierbij is het neerzetten van het verhaal achter de asielloper. Hij of zij krijgt als het ware een stem. Minstens even belangrijk als de technisch-juridische aspecten is de gevoelsmatige, menselijke kant van het verhaal. Je met verbeelding kunnen inleven in een situatie die je volledig vreemd is.

Die verbeeldingskracht gebruiken wordt vandaag de dag steeds minder vanzelfsprekend. Op het nieuws en via allerlei sociale media worden we onophoudelijk geconfronteerd met situaties die ons onbekend zijn. We kunnen ons onmogelijk voortdurend trachten in te leven in de levenssituatie van een transgender, een Syrische tiener die niet naar school kan gaan of een jonge moeder die net haar kind verloor. Het ‘empathisch teveel’ - zoals de Gentse hoogleraar Ignaas Devisch het fenomeen in zijn gelijknamige boek benoemt - is niet alleen onwenselijk, het is ook onwerkbaar.

Maar hoe verleidelijk wordt het dan voor ons overprikkeld brein om onze verbeelding en empathie permanent uit te schakelen? Wat als onze mens- en wereldbeelden komen vast te roesten en ons inlevingsvermogen steeds aan slagkracht inboet? Regelmatig met onze verbeelding in aanraking komen, helpt ons om te voorkomen dat we in onze weerzin voor het empathisch teveel naar een empathisch tekort afglijden. Hoe makkelijk wordt het immers voor ons brein om geen medeleven te voelen met iemand in wiens situatie we ons niet kunnen inleven. Een medemens wordt plots een ander soort mens; onbekend maakt onbemind. Fantasie: redder van het humanisme!

Een oproep aan de al te rechtlijnige professoren en bij uitbreiding aan iedereen die een empathische samenleving voor ogen heeft: laten we het vuur dat ons rationeel denken is af en toe eens wat zuurstof inblazen met onze fantasie. Fantasie kan niet alleen een wereld van verschil zijn, maar ook een wereld van verschil maken.

Met je gedachten elders

Het nut van dagdromen

© Shutterstock.com

Tijdens het dagdromen bedenken we vaak strategieën om met bepaalde uitdagingen om te gaan: we plannen, we fantaseren en we ontwerpen

J

Je zit in de trein uit het raam te staren en terwijl de omgeving voorbijschiet, dwalen je gedachten af. Of je kijkt naar een film en je denkt aan onderwerpen die niets met het verhaal te maken hebben. En zelfs tijdens een drukke vergadering vraag je je opeens af wat er nu net werd beslist. Als dat jou overkomt, dan ben je een dagdromer.

Joke Goovaerts

Dagdromen doen we allemaal. Het zou zelfs een antwoord kunnen zijn op een van de vragen uit de befaamde vragenlijst van de Franse schrijver Marcel Proust: Wat is je favoriete bezigheid? Dagdromen, het is zoiets als naar een film kijken, maar dan in je privézaal met jezelf als regisseur. Het is een privétoneelstuk, een persoonlijke roman die

je van de buitenwereld afschermt en waarin je soms uren per dag doorbrengt. Het is rustig nadenken over de dingen die zouden kunnen gebeuren of het is een soort van mijmeren over voorbijgebeurtenissen. Tijdens het dagdromen bedenken we vaak strategieën om met bepaalde uitdagingen om te gaan: we plannen, we fantaseren en we

ontwerpen. Wensvervulling is de drijvende kracht achter zowel nacht- als dagdromen.

Kinderspel voor volwassenen

Volgens Sigmund Freud, de grondlegger van de psychoanalyse, heeft dagdromen voor volwassenen dezelfde functie als spelen voor kinderen - zo lezen we in zijn essay

Der Dichter und das Phantasieren. Kinderen spelen omdat het hun plezier geeft. Ze imiteren het gedrag van volwassenen, leven zich in bepaalde rollen in en beelden hun fantasie uit. Ze scheppen een afgesloten wereld, waarin ze helemaal opgaan. Over het algemeen spelen kinderen dat ze volwassen zijn. Naarmate ze ouder worden, komt er iets anders in de plaats. Mensen geven volgens Freud nooit op wat ze prettig hebben gevonden, maar vinden er een substituuat voor. Het kinderspel wordt ingeruild voor de dagdroom. Die onderscheidt zich van het kinderspel, omdat het een volkomen intiem, persoonlijk gebeuren is. Kinderspel is gemakkelijker waar te nemen dan het dagdromen van volwassenen. Waarom? Omdat de volwassene zich voor zijn fantasieën schaamt. Dagdromen houd je zoveel mogelijk voor jezelf, want over het algemeen zouden ze wensvervullingen van agressieve, seksuele, eierzuchtige of egoïstische aard zijn. De mens beschouwt zijn fantasiewereld als een intieme privéwereld, waarvoor hij niet gauw publiekelijk zal uitkomen.

Brein op volle toeren

Volgens onderzoek besteden we vijftieng tot vijftig procent van onze tijd aan dagdromen. Is dat tijdverspilling? "Mensen denken dat dagdromen slecht is. Je concentreert je namelijk even niet op de taak waarmee je bezig bent. Maar omdat we er zoveel tijd aan besteden, raken steeds meer wetenschappers ervan overtuigd dat dag-

dromen wel degelijk nut heeft", zegt Ernst Koster, psycholoog aan de Universiteit Gent, in een interview voor RTL Nieuws. Er is nog veel onduidelijkheid over het nut van dagdromen, maar wat zeker is, is dat je er creatiever van wordt.

Wanneer mensen aan het dagdromen zijn, werkt hun brein op volle toeren. Vooral hersendelen die bij probleemoplossend denken worden gebruikt, zijn actiever tijdens periodes van afleiding. Een rustend brein is geneigd tot dagdromen. Victor Spoomaker, onderzoeker aan het Max Planck Instituut voor Psychiatrie in München, verduidelijkt op Nemo Kennislink, een website over wetenschap en technologie, dat de hersengebieden die tijdens het dagdromen actiever worden precies die gebieden zijn die tijdens aandachtvereisende taken minder actief zijn. Als je ergens je aandacht op vestigt, wordt het dagdroomnetwerk minder actief. Maar op het moment dat je met de taak stopt, begint die motor op volle toeren te draaien. Hij stelt: "Een onderzoek dat door experimenteel psychologen uit Harvard in 2007 in het vakblad *Science* werd gepubliceerd, liet zien dat hoe sterker dit netwerk actief werd, hoe meer originele gedachten mensen rapporteerden. Met originele gedachten wordt genoemd: onafhankelijk van de omgeving. Als je op straat een hond ziet en je denkt aan je eigen hond, dan is dat een omgevingsafhankelijke gedachte. Als je echter

op straat een hond ziet en je denkt ineens aan wat je morgen gaat doen, dan is dat omgevingsonafhankelijk, en daarmee een originele gedachte uit je eigen brein."

Doelen gaan in vervulling

Dagdromen bewijzen dus wel hun nut. Ze stimuleren de creativiteit en reiken oplossingen voor problemen aan. Een ander voordeel van dagdromen is volgens Ernst Koster dat je de tijd krijgt om over je levensdoelen na te denken: "Je ziet dat als mensen dagdromen, ze vooral over de grote dingen in hun leven nadenken: hun carrière of hun kinderwens bijvoorbeeld. Door daar veel over na te denken, krijgen die doelen een duidelijkere vorm en weet je beter wat je wil." Vanuit een evolutionair perspectief bieden dagdromen op die manier een duidelijk voordeel, omdat ze ons helpen om onze doelen te vervullen. Onderzoek toonde ook daadwerkelijk aan dat dagdromen zo een positieve en adaptieve functie vervullen.

De keerzijde

Toch kan het de verkeerde kant opgaan, want dagdromen kan evengoed met depressie samengaan. Onderzoek aan de Universiteit Gent - *Rest-Related Dynamics of Risk and Protective Factors for Depression: A Behavioral Study* van Igor Marchetti, Ernst Koster en Rudi De Raedt - stelt dat hoe meer iemand dagdroomt, hoe meer die zelfkritisch en veroordelend over zichzelf denkt. Dat kan op zijn beurt dan weer tot een negatieve stemming leiden. Dat mechanisme komt in het bijzonder voor bij die personen die al een zekere gevoeligheid voor depressieve gevoelens hebben. Dagdromen zou dan 'toxisch' werken. Iemand die emotioneel kwetsbaar is en dagdroomt over een betere job, beseft dat hij in de huidige job niet gelukkig is. Dagdromen kan dan een negatieve, neerwaartse spiraal in gang zetten. Voor die persoon is dagdromen dan geen rustpunt meer, maar vormt het een nieuwe vorm van stress. Onder bepaalde omstandigheden kan dagdromen dus een negatieve impact hebben, ook al is dat zeker niet voor iedereen het geval. Zolang je met dagdromen positief kan wegfladderen en er een gevoel van controle is, heb je weinig reden tot ongerustheid.

Dagdromen heeft voor volwassenen dezelfde functie als spelen voor kinderen; naarmate kinderen ouder worden, wordt het kinderspel ingeruild voor de dagdroom

Opgaan in fantasie

Live action role-playing

© Jan Paesmans

Jasmine Clynmans: "Ik vind het geweldig om even aan het dagelijkse leven te ontsnappen en in een andere wereld op te gaan."

Jasmine Clynmans

Even ontsnappen aan het dagelijkse leven, dat kan op vele manieren. 'Larpen' is er een van. Jasmine Clynmans, assistent marketing

en communicatie, is gebeten door fantasy. In haar vrije tijd kruipt ze geregeld in de huid van Aurian, Lady Gore of Jessy Quinn. Ze doet al vijftien jaar aan live action role-playing: larpen, dus. En ze vertelt er gepassioneerd over.

Liza Janssens

Wat is live action role-playing, of larp, eigenlijk?

Larp is een inleefevent, een soort improvisatietheater in openlucht, waarbij je binnen een fictieve wereld een eigen gecreëerd personage speelt. Eens het spel begint, vertolk je de hele tijd je personage. Je hebt daarbij een blanco script en kan de verhaallijn ten dele zelf bepalen. De keuzes die je maakt,

zijn echter niet vrijblijvend. Wie bijvoorbeeld gaat stelen, kan daarvoor gestraft worden. En je personage kan ook sterven.

Hoe wordt zo'n larp georganiseerd?

Er zijn verschillende soorten evenementen: zowel grote, zoals ConQuest of Mythodea in Duitsland dat vijf dagen duurt en zes- tot negenduizend deelnemers telt, als kleinere,

zoals Epos van vzw Eternica dat een weekend duurt. De organisatie creëert een wereld: een middeleeuwse fantasy (met ridders en elfen), een apocalyptisch verhaal, een steampunk (een victoriaanse wereld met technologie via stoomkracht) ... Op basis van een speltechnische handleiding met regels en instructies ontwikkelt elke deelnemer een eigen personage met een

Jasmine, samen met de leden van de Vlammeende Adelaars: "Larp brengt mensen samen en creëert vriendschapsbanden voor het leven."

achtergrondverhaal en karakteristieken. Daarmee gaat de spelleiding aan de slag, om een scenario en plot voor het evenement te schrijven. Meestal moet de wereld van een slechterik gered worden en net als in de echte wereld gebeuren er zaken die een invloed op je personage hebben. Je loopt dus niet zomaar wat te vechten. Je leeft als je personage volledig in die wereld en kan zo je personage verder ontwikkelen. Naast spelers zijn er ook figuranten, wier personage door de spelleiding wordt bedacht: de slechterik en zijn trawanten, dorpelingen ...

Hangt daar een prijskaartje aan?

Alle organisatie en omkadering is vrijwilligerswerk. Wie deelneemt, betaalt inschrijvingsgeld voor de huur van de locatie, eten en drinken, verzekering en het materiaal dat nodig is om de wereld te bouwen. Dat varieert tussen de honderdtwintig en de honderdvijftig euro voor spelers. Daarnaast moet je nog een kostuum, wapens en attributen kopen. Een kostuum kan je goedkoop online vinden, maar een echt pantser kan wel tot duizend euro gaan. Voor wapens ben je gemakkelijk tweehonderd euro kwijt. Het hangt ervan af hoe je je personage wil aankleden en hoe creatief je bent. Naarmate je het langer doet, wordt het goedkoper, omdat je dan al wat materiaal verzameld hebt. Ik raad aan om als figurant te beginnen. Dan betaal je tussen de veertig en de zeventig euro inschrijvingsgeld en krijg je een kostuum en wapens te leen.

Waarom larp jij?

Ik heb altijd graag fantasyboeken gelezen en toen mijn oudere broer met larp begon, wilde ik dat natuurlijk ook doen, maar als

vijftienjarige was ik nog niet oud genoeg. Je mag pas vanaf je zestiende deelnemen, mits de schriftelijke toestemming van je ouders en onder de hoede van een voogd. Op zo'n weekend kan er al eens iets mislopen en wordt er ook alcohol geserveerd. Tegenwoordig zijn er larps voor kinderen van zes tot twaalf jaar, zoals Ankorja, en van twaalf tot achttien, zoals Roanoke. Die bestonden in mijn tijd nog niet. Uiteindelijk kon ik destijds toch al eens meegaan, omdat ze in Frankrijk voor een groot event tweehonderd figuranten nodig hadden. Die allereerste larp-ervaring was indrukwekkend voor mij als jong meisje. Het geeft je een adrenalinekick als je met duizend mensen een veldslag houdt. In mijn groep, de Vlammeende Adelaars, zit een drummer die dan ritmisch op een soort oorlogstrom speelt, waardoor je helemaal meegesleept wordt. Verder vind ik het geweldig om even aan het dagelijkse leven te ontsnappen en in een andere wereld op te gaan. Het verhaal draagt daar ook voor een deel aan bij, want je speelt een held. Al kan je ook een smeerlap vertolken.

Welke personages speel jij?

Bij de Vlammeende Adelaars ben ik Aurian, een vechterspersonage. Zij is een mens uit een andere wereld en werd door monsterlijke vampiers, uit de kluiten gewassen vleermuizen, gebeten. Hun gif zit in haar bloed en maakt haar zeer impulsief. Zelf ben ik redelijk impulsief, maar ik houd graag controle over mijn leven. Terwijl Aurian eerder een 'je m'en fous'-type is. Via haar kan ik die impulsieve kant van mezelf loslaten. Ik heb Aurian op mijn zestiende gecreëerd. Ze is ondertussen tot sectiecommandant geëvolueerd en ondanks haar impulsiviteit kunnen haar makkers steeds op haar rekenen. Daarnaast

speel ik nog verschillende personages, omdat ik vaak figureer. Zo speelde ik Jessy Quinn op een steampunk-larp. Zij komt uit Schotland en haar vader was kapitein van een stoomschip. Toen hij overleed, erfde ze het schip inclusief bemanning. Ze heeft al van alles meegemaakt, waardoor ze een beetje gek is geworden. Als piraat is ze niet echt een braaf meisje, en met een vrijgeleide van Engeland kan ze de grenzen van de wet opzoeken.

Heeft larpen je veranderd?

Er ging een nieuwe wereld voor mij open en het heeft ervoor gezorgd dat ik nu heel ruimdenkend en open van geest ben. Larp brengt mensen samen en creëert vriendschapsbanden voor het leven. Je komt natuurlijk niet met iedereen even goed overeen, ook al deel je dezelfde passie. Het gaat immers om een groep van erg diverse mensen uit alle geledingen van de samenleving. Niet alleen de stereotiepe nerds en geeks larpen, maar ook managers, directeurs, chirurgen ...

Met de leden van de Vlammeende Adelaars heb ik een zeer hechte band. Het grootste deel van hen ken ik al sinds mijn zestiende. Ze zijn een beetje mijn tweede familie en ik zou hen niet meer kunnen missen.

Meer weten?

Wie graag meer over larp wil weten of er ook eens wil van proeven, kan terecht bij:
www.larp.vlaanderen
www.facebook.com/larpdemocrew
larpdemocrew@gmail.com

Wanneer dromen realiteit worden

Van verbeelding naar wetenschap

© Shutterstock.com

Door de geschiedenis heen zien we dat nieuwe ideeën vaak zo ver over de grenzen gaan dat we ze simpelweg (nog) niet aanvaarden

W

etenschap en verbeelding lijken op het eerste gezicht misschien niet met elkaar verbonden te zijn. Het idee leeft dat wetenschap droog en saai is en om weinig verbeelding en creativiteit vraagt. Verbeelding en creativiteit zijn echter onmisbaar om tot nieuwe ideeën, wetenschappelijke ontwikkelingen en vernuftige uitvindingen te komen. Bovendien spelen ze een belangrijke rol bij het leervermogen en het probleemoplossend denken.

Maya Richard

Wetenschappers en uitvinders worden vaak als warhoofden voorgesteld en de term 'gekke professor' klinkt ons bekend in de oren

“De mens zal met grote vleugels, doordat hij tegen de weerstandbiedende lucht kracht weet te ontwikkelen, met succes de lucht overwinnen en zich op haar verheffen kunnen”, sprak Leonardo da Vinci. Da Vinci belichaamde in hoge mate een driedubbele gave: hij was voortdurend verwonderd, hij kon geconcentreerd observeren en hij had een grenzeloze verbeelding. Voor sommigen was Da Vinci vooral een kunstenaar, maar eigenlijk is hij een schoolvoorbeeld van de homo universalis die als geen ander verbeelding en wetenschap met elkaar kon verbinden. Hij was kunstenaar, architect, ingenieur, wetenschapper, uitvinder, filosoof ...

Vandaag reikt zijn werk verder dan kunst en wetenschap alleen en inspireert hij zelfs vanuit zijn graf. Zo duikt zijn werk op in de verfilmde romans van de Amerikaanse auteur Dan Brown en is hij een personage in de populaire videogame *Assassin's Creed*.

Toegegeven, Da Vinci is een uitzondering. Niet alle wetenschappers tasten de grenzen tussen hun verbeelding en de wetenschap af. Wetenschap wordt vaak - ten onrechte - gezien als de ultieme realiteit die tegenover de verbeelding en de fictie staat. Toch was het een van de bekendste wetenschappers, met name theoretisch natuurkundige Albert Einstein, die zei dat kennis alleen beperkend is en dat verbeelding over grenzen heen gaat.

Volledig nieuwe verbanden

Grenzeloze verbeelding, het opzoeken van

de grenzen die we als realiteit beschouwen en daarmee creatief aan de slag gaan, is wat ons menselijk maakt. Zo zijn chimpansees en andere primaten bijvoorbeeld heel intelligent, maar ze komen nooit tot onze 'hoge levels' van capaciteiten en ontwikkeling. Zo kan artificiële intelligentie iedereen in een schaakspelletje verslaan, maar kan ze niet zonder menselijke interventie tot nieuwe uitvindingen komen. Verbeelding is de brandstof voor onze creativiteit. Die creativiteit zorgt ervoor dat we nieuwe en/of ongebruikelijke oplossingen voor bestaande problemen vinden en daardoor iets nieuws doen of maken.

Uiteraard volstaan verbeelding en creativiteit alleen niet en komen wetenschappers en uitvinders tot nieuwe technologieën en ontwikkelingen dankzij hun uitgebreide kennis met betrekking tot hun vakgebied. Veel wetenschappelijke vondsten worden gedaan door verder te gaan op een reeds ingeslagen, succesvolle weg. Maar echt revolutionaire vernieuwingen komen tot stand doordat iemand volledig nieuwe verbanden ziet. Door de kracht van onze verbeelding kunnen we dingen zien die er nog niet zijn en dankzij onze creativiteit maken we die mogelijk ... Zoals misschien een zelfrijdende auto, een mens die door de lucht vliegt, een geneesmiddel tegen alzheimer ...?

De gekke professor

Door de geschiedenis heen zien we dat nieuwe ideeën vaak zo ver over de grenzen

gaan dat we ze simpelweg (nog) niet aanvaarden. Een interessant voorbeeld hiervan is dat van de Hongaarse natuurkundige Ignaz Semmelweis. Hij werd in een krankzinnigengesticht opgesloten, omdat hij beweerde dat infecties zich via bacteriën op de handen van ziekenhuisartsen konden verspreiden. Ook vandaag heerst er scepticisme tegenover theorieën die paradigma's onder druk zetten. Het is weliswaar menselijk om aan minder conventionele bevindingen te twijfelen.

Wetenschappers en uitvinders worden vaak als warhoofden voorgesteld en de term 'gekke professor' klinkt ons bekend in de oren. De gestoorde professor, zoals afgebeeld in de populaire cultuur, lijkt vaak niet toevallig op Albert Einstein. Het karakter daarentegen is veelal geïnspireerd op Nikola Tesla, een Servisch-Amerikaanse uitvinder, elektrotechnicus en natuurkundige, vooral bekend van de wisselstroomgenerator. Nikola's uitvindingen en elektrische apparaten spraken destijds vaak tot de verbeelding; vandaag is elektriciteit alomtegenwoordig en niet uit onze maatschappij weg te denken.

Creatieve leerlingen

Verbeeldingskracht geeft ons de ruimte om het leven te interpreteren en op zoek te gaan naar nieuwe vormen van kijken en denken. Verbeelding is de basis van grenzeloze inspiratie en nieuwe ideeën, en speelt een belangrijke rol in het leervermogen

Vandaag erkent men het belang van creativiteit in het onderwijs; toch worden onconventionele kinderideeën vaak niet serieus genomen

van de mens. Met andere woorden, verbeeldingskracht kan worden gezien als het fundament van innovatie en ontwikkeling, in tegenstelling tot bijvoorbeeld kinderlijke fantasie over onbestaande dingen. Verbeelding heeft dus betrekking op bestaande dingen of afgeleiden ervan, en stelt de mens in staat om verder te denken dan wat hem is geleerd.

Vandaag erkent men het belang van creativiteit in het onderwijs en ziet men verbeelding als een waardevolle vaardigheid in de moderne maatschappij. Zowel vanuit het Europese beleid als het federale onderwijsbeleid wordt gevraagd om in te spelen op het creatieve denken dat de grondslag van innovatie kan zijn. Jammer genoeg is het wel zo dat onconventionele kinderideeën, zoals bij 'gekke wetenschappers', vaak (nog steeds) niet serieus worden genomen. Zo hebben leerkrachten zelfs een voorkeur voor de minder creatieve leerlingen. Dat stellen Scott Barry Kaufman en Carolyn Gregoire, respectievelijk psycholoog en wetenschapsjournalist, in hun boek *Wired to Create. Unraveling the Mysteries of the Creative Mind*.

Er bestaan over creativiteit bovendien veel misvattingen. Zo zou creativiteit alleen een rol in de kunsten spelen of zou ze slechts voor enkelen zijn weggelegd. We weten echter steeds meer over hoe de hersenen functioneren, en daarbij is het bedenken van creatieve ideeën vooral een proces dat

je zelf kan sturen. Iedereen kan dat leren en er bewust mee aan de slag gaan.

Volgens Da Vinci bestond er trouwens geen onderscheid tussen wetenschap en kunst. Zonder kennis van de wiskunde, de optica en het perspectief was er volgens hem geen schilderkunst. Zonder kennis van de anatomie en de fysiologie geen beeldhouwkunst ...

In een duurzaam onderwijssysteem ontmoeten creatief denken, sociale vaardigheden, probleemoplossend denken en technologische opvoeding elkaar voortdurend.

Van sciencefiction tot realiteit

"It is difficult to say what is impossible, for the dream of yesterday is the hope of today and the reality of tomorrow", aldus de Amerikaanse onderzoeker en uitvinder Robert H. Goddard.

Innovatieve denkers en wetenschappers proberen een blik op de toekomst te werpen en durven zo weleens de toekomst grondig te veranderen. Of zoals uitvinder Robert H. Goddard het zo mooi verwoordde: "Wat gisteren een droom was, is vandaag onze hoop en morgen onze toekomst."

Ook filmmakers en verhalenvertellers gebruiken hun fantasierijke blik op de toekomst als inspiratiebron. In sciencefictionfilms en -boeken wordt de realiteit - en vooral onze kennis over de realiteit - voortdurend in vraag gesteld.

Vreemd genoeg worden die futuristische verhalen vaak *self-fulfilling prophecies*. Er zijn diverse voorbeelden te vinden waarbij sciencefiction in zekere zin de toekomst voorspelde en tegelijkertijd wetenschappers inspireerde. Denk onder meer aan de 3D-printer, die de fans van *Star Trek* als de replicator herkennen. In die Amerikaanse sciencefictionserie waren replicators apparaten die met een eenvoudige opdracht vrijwel elk object konden materialiseren. Hoewel 3D-printers de objecten niet helemaal uit de lucht halen, gedragen ze zich op vergelijkbare wijze als de replicators en reproducen ze sieraden, voeding en zelfs lichaamsdelen. Een ander geval is dat van Igor Sikorsky, een Russisch-Amerikaanse luchtvaartpionier en de uitvinder van de moderne helikopter. Hij liet zich door de verhalen van Jules Verne inspireren ...

Zo zijn er nog ontelbare voorbeelden van uitvindingen, wetenschappelijke vooruitgang en technologische snufjes die ooit alleen in iemands verbeelding leefden. Een menselijke nederzetting op de maan? Een geneesmiddel tegen Alzheimer? Zelfrijdende auto's? Jezelf transponeren door tijd en ruimte heen? Allemaal ideeën die vandaag nog niet (helemaal) mogelijk zijn, maar waar menige mensen van dromen. Wellicht zullen we die vondsten dankzij de menselijke verbeeldingskracht en creativiteit allemaal meemaken, al is het maar in de bioscoop.

Blik op de wereld

The Lord of the Rings, Harry Potter, The Avengers, Game of Thrones ... Het fantasygenre is enorm populair. Onder de laag 'entertainment' werpen die verhalen vaak ook een (kritische) blik op de eigen maatschappij.

Wat is jouw favoriete fantasierijke film? Of boek? Wat vertelt het verhaal over onze wereld? Is de fantasiewereld een 'betere wereld'? Waarom wel of niet?

Gezegd

"Je moet over voldoende fantasie beschikken om de waarheid aan te kunnen."

- Johann Wolfgang von Goethe, Duitse schrijver, dichter en filosoof

"Fantasie en inlevingsvermogen zijn niets anders dan vormen van liefde."

- Hermann Hesse, Duits-Zwitserse schrijver en dichter

"Je kan niet op je oordeel vertrouwen, wanneer je fantasie niet op scherp staat."

- Mark Twain, Amerikaanse schrijver

"Als je geluk hebt, dan kan de fantasie van de één de werkelijkheid van een miljoen anderen veranderen."

- Maya Angelou, Amerikaanse schrijver, dichter en burgerrechten-activist

"Je kan ten overstaan van je eigen maaksels en vondsten je vrijheid verliezen. (...) Het is de vrijheid die de beelden creëert, en het is diezelfde vrijheid die ons weer uit de zelfgemaakte beelden kan bevrijden."

- Rüdiger Safranski, Duitse filosoof en auteur

Levensbeschouwelijke kunst

De mens zet sinds oudsher zijn verbeeldingskracht om in kunst.

Kunst is een belangrijke zingever en heeft daarom ook zeker zijn plaats in het levensbeschouwelijk onderwijs. Op zoek naar ideeën hoe je dat kan doen?

- Teken of kies een schilderij waarin je graag zou willen opgaan. Hoe ziet het schilderij eruit? Waarom zou je graag in het schilderij opgenomen worden?
- Stel in een essay je ideeën voor aan een ingebeeld publiek en vang aan met de zinsnede: "Ik heb een droom ..." Welk publiek heb je voor ogen? Welke droom zou je willen voorstellen en om welke reden(en)?
- Geef uitdrukking in één of meerdere beelden aan het begrip 'verbondenheid'.

Bert Goossens en Christophe Van Waerebeke

Leestip

Over hoe verbeelding een rol in moraal en levensbeschouwing speelt, heeft de Nederlandse psycholoog Hans Alma ons een aantal interessante ideeën mee te geven.

Als kennismaking met haar werk is het boek *De kunst van samenleven. Een pleidooi voor een pluralistisch humanisme* zeker een aanrader.

Het verbeeldingsvermogen van de mens is verankerd in het lichamelijke, het affectieve en het sociale, en laat dus een ruimere benadering van moraal en levensbeschouwing toe, ruimer dan louter op het cognitieve vlak. Vandaar haar pleidooi voor morele verbeelding bij het aangaan van de interlevensbeschouwelijke dialoog.

Utopie

In het boek *Utopia* beschrijft de Engelse humanist Thomas More in 1526 zijn versie van de ideale samenleving.

Zich inbeelden hoe een ideale wereld eruitziet, vergt enige verbeeldingskracht. Hoe ziet voor jou de ideale samenleving eruit? Hoe kan jij, als individu, meewerken aan 'een betere wereld'? Houdt dergelijk 'utopisch denken' ook gevaren in?

IN 2019 VIERT

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

50 JAAR 'JONG' EN 'VRIJ'

50 jaar, dat is inderdaad 'vrij jong' voor een universiteit. Noem ons dus gerust een moderne universiteit. Maar wel één met een oude ziel. De wortels van ons universitair project liggen immers in de oprichting van de Université Libre de Bruxelles (ULB), 185 jaar geleden. Daarom vieren VUB en ULB een academiejaar lang feest.

20

SEP

Save the date

Mis de start van ons

feestjaar niet

Vrijdag 20 september 2019 openen VUB en ULB samen het academie- én feestjaar. Het wordt een jaar waarin we terugblikken op de weg die we 185 jaar geleden insloegen. En vooruitblikken op onze gezamenlijke toekomst als duurzame en vernetwerkte universiteiten van, voor en met Brussel.

U bent van harte uitgenodigd!